

Adatok a Kecsebarlang Nematocera faunájához

Írta : Dr. Zilahi-Sebess Géza (Debrecen)

(Közlemény a Debreceni Tudományegyetem Állattani Intézetéből)

A borsodi Bükk-hegységi Kecsebarlang kétszárnyú (Diptera) faunájáról ezideig vajmi kevés adat látott napvilágot. Dr. P e r e g i István gyűjtött be innen nagyobb mennyiségű állatanyagot, melyből a fonalascsapúak (Nematocera) — a Culicidák kivételével — hozzám kerültek meghatározás végett. Ötvenhárom tubusban kaptam anyagot, melyek a barlang különböző helyein, ill. különböző időben gyűjtött állatokat tartalmaztak. A tubusok csak betűjelzéssel voltak ellátva, így pontosabb helyi és idő adatok rendelkezésre nem állanak. Munkámat nagyon megnehezítette, hogy csak folyadékban konzervált anyag állott rendelkezésemre.

A Kecsebarlangból előkerült Nematocera fauna nagyon szép. Nagyobbára árnyékos, nyirkos területen élő fajokból tevődik össze, de barlangkedvelő fajok is vannak közöttük. Az előkerült állatok igen nagy hányada a Magyar Faunakatalógus és a hazai, valamint osztrák zoológiai folyóiratok adatait véve alapul, hazánk faunájára új adat : Egy, a magyarországi fauna számára új nemzetség is előkerült, a *Psilosciara*, melyet egy új faj képvisel nálunk.

A Kecsebarlangból a következő fajok kerültek elő :

1. *Petauristidae* (Trichoceridae).

Petaurista fuscata M e i g. 1 tubusból 1 drb. került elő. Az Alföldről már ismeretes.

Petaurista hiemalis D e g. 3 tubusból 14. drb. került elő, közülük 2 drb. kisebb a típusosnál és a M. ér is rövidebb ezeknél. Már ismeretes az Alföldről és Erdélyből.

Petaurista maculipennis M e i g. 6 tubusból 6 drb. került ki. Ismeretes volt már az Alföldről és Erdélyből. Árnyék és barlang kedvelő.

2. *Psychodidae*.

Psychoda phalaenoides L. 5 tubusból 1 hím és 24 nőstény került elő. A Kárpátmedence területéről ismeretes már az Alföldön, a Dunántúlon, Erdélyben és a déli részeken.

3. *Fungivoridae* (Mycetophilidae).

Bolitophilella cinerea M e i g. 6 tubusból 18 drb. került elő. A Kárpátmedence területén ismeretes volt már Erdélyből és a Déli Kárpátok területéről Barlangkedvelő.

Allodia ruficornis M e i g. 1 tubusból 1 drb. Faunánkra új.

Exechia dizona E d w. 4 tubusból 6 hím, 11 nőstény. Faunánkra új.

Exechia Hammi E d w. (?) 1 tubusban 2 hím, 2 nőstény. Faunánkra új.

Exechia indecisa W a l k. 1 tubusban 1 drb. hím. Faunánkra új. Barlangkedvelő.

Exechia ligulata L u n d s t r. (?) 1 tubusban 1 hím. Faunánkra új.

Exechia pseudopulchella L u n d s t r. (?) 1 tubusban 1 hím. Faunánkra új

Phronia exigua Zett. 1 tubusban 1 nőstény. Faunánkra új.

Rhymosia fenestralis Meig. 7 tubusból 2 hím, 6 nőstény. A Pestere-barlangból már ismeretes. Barlangi.

Rhymosia fovea Dzied. 1 tubusból 1 hím. Faunánkra új.

Rhymosia Lundstroemi Dzied. 1 tubusból 1 hím. Faunánkra új.

Rhymosia spinipes Winn. 3 tubusból 2 hím, 4 nőstény. Általában kissé nagyobbak (5 mm) a típusosnál és a potroh is sárgább. Faunánkra új.

Brachypeza obscura Winn. (?) 1 tubusból 2 nőstény. Faunánkra új.

Fungivora fungorum. Deg. 1 tubusból 1 nőstény. Ismeretes már az Alföldről.

Fungivora lineola Meig. 1 tubusból 1 nőstény. A Kárpátmedence területéről, Erdélyből ismeretes.

Fungivora rudis Winn. 1 tubusból 1 nőstény. Faunánkra új.

4. *Lycoriidae* (Sciaridae).

Lycoria brunnipes Meig. 2 tubusból 1 hím, 2 nőstény. Mehádián már előfordult a Kárpátmedencében.

Lycoria estlandica Ldf. 10 tubusból 5 hím, 9 nőstény. A típusostól különböznek abban, hogy a scapus és némely hímnél a hypopygium sötét, van köztük az átlagosnál nagyobb (4 mm) is. Faunánkra új.

Lycoria meridiana Ldf. (var?). 1 tubusban 1 nőstény. A típusostól különbözik abban, hogy a scapus fekete és az utolsó csápiz hosszabb a többi ízénél. Faunánkra új.

Lycoria nemoralis Meig. 1 tubusban 1 hím. Faunánkra új.

Lycorisa ofenkaulis. Ldf. 1 tubusban 1 hím. A típusostól eltér a sötét scapussal. Barlangi. Faunánkra új.

Lycoria praecox Meig. 1 tubusban 1 nőstény. A típusostól eltér, mert rezgettyűje fehéres. A Kárpátmedencében, Erdélyből már ismeretes.

Lycoria uliginosa Ldf. 1 tubusból 1 hím. Kissé nagyobb a típusosnál (2.5 mm). Faunánkra új.

Psilosciara cavicola n. sp. 7 tubusból 13 hím, 21 nőstény. Leírását hátrább közlöm.

5. *Bibionidae*.

Dilophus febrilis L. 2 tubusból 1 hím és 1 nőstény. Faunánkra új.

6. *Dixidae*.

Dixa maculata Meig. 1 tubusból 1 nőstény. A Kárpátmedencében Herkules-fürdőről már ismeretes.

A fauna áttekintése után feltűnik, hogy a begyűjtött fajok között feltűnő nagy számmal vannak a különböző gombákban fejlődő állatok, nevezetesen a Fungivoridae és a Lycoriidae család tagjai. Ez azt a látszatot kelti, hogy a barlangnak, vagy közvetlen környékének gombaflórája is gazdag lehet.

*

Psilosciara cavicola n. sp.

A fej, a tor, a csápok (a tőiz is) és a tarsusok sötétek, a palpusok, coxák, femurok fehéres- vagy barnássárgák, a tibiák barnák, a lábak szőrözete barna, a rezgettyű szennyesfehér, vagy sárgás; a potroh a tornál világosabb, barna, sokszor — főleg a nőstényeknél — sárgásbarna. A hím hypopygiuma világosabb a potrohnál. A szárny üvegszerű, mellső erei barnák.

A szemek csupaszok. A palpus 3 ízből áll, az első és második íz egyforma hosszú, mindkettő a végefelé erősen vastagodó, a harmadik íz olyan hosszú, mint a két első együtt és hosszúra nyult ovális alakú. A csápizek (♂, ♀) kétszer, háromszor olyan hosszúak, mint vastagok, a 4. csápiz a hímnél két-

szere, a nősténynél másfélszerese a vastagságának, az utolsó csápíz a többinél nyultabb. A csáp szőrözete rövid (♂, ♀). A szárny finoman szőrözött (mikrotrichák), erősebb szőrök csak a radiális ereken (r^1 és r^5) vannak; a mellső radialis ér lényegesen a medialis ér elágazása előtt torkollik a costalis érbe; a cubitalis ér mellső ágának végső része egyenes, a harántér a r^1 második harmadánál van; a costalis ér a hátsó radialis ér és a medialis ér elülső ága közötti szárnysegély rész $\frac{3}{4}$ -ét szegélyezi; a medialis ér nyele olyan hosszú, mint a m^1 . A mellső és középső lábon a femur és tibia egyforma hosszú, a hátsó lábon a tibia $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ résznyivel hosszabb; a metatarsus a négy elülső lábon rövidebb az utána következő három ízénél, a hátsó lábon egyenlő azokkal; a 4. és 5. tarsus íz egyforma hosszú. A sarkantyú tüskék barnák és alig olyan hosszúak, mint amilyen vastag a tibiavég. A karmok kicsik. A hypopygium normális nagyságú, a dorsalis lemez rövidebb a fogórész tőizénél; a fogórész végíze is csak mintegy $\frac{2}{3}$ -a a tőíz hosszának, a végíz a végefelé egyenletesen vékonyodó, kissé befelé hajlik, végén erős tüske van, de a belső oldala distalis részén is van még 6—7 tüske. Az egész hypopygiumot kisebb-nagyobb szőrök borítják és ezek a fogó végíze végén különösen sűrűn található. Hossza: hím 2.5—3 mm, nőstény 3—3.5 mm.

Psilosciara cavicola
n. sp.
Hypopygium. (Nagyítva. Vergr.) Eredeti rajz.

Termőhely: borsodi Bükk-hegységi Kecskébarlang. (13 drb. ♂, 21 drb. ♀)

ДАНИЕ К ФАУНЕ НЕМАТОЦЕРОВ В КЕЧКЕБАРЛАНГ

Автор: Геза Зилахи-Шебеш

Приблизительно 10 лет тому назад Др. Иштван Переги собирал систематически животных в Кечкебарланг (Козья пещера) в горах Бюкк (Округ Боршод, Венгрия). Он собирал коллекцию в разных местах пещеры в разное время. Обработка собранного им материала нематоцеров была поручена мне. Тюбики, содержащие материал, были обозначены лишь буквами и, поэтому, я не в состоянии сообщить о происходящих из них видах, других данных, кроме перечисления приведенного в венгерском тексте. — Среди животных оказался также вид рода *Psilosciara* и даже в нескольких экземплярах. Этот род новый в венгерской фауне а также и вид представленный здесь неизвестен. Описание следует:

Psilosciara cavicola n. sp.

Голова, грудь, щупальцы (также основной сустав), и тарзусы — темные: *palpus*'ы, тазы, и бедра — беловатые и коричневато-желтые, берцовые — коричневые: волосяной покров ног — коричневый; антенна грязно-белая, или желтоватая. Задняя часть тела светлее, чем грудь, коричневая, часто — особенно у самок — желтовато-коричневая. *Hypopygium* самца светлее, чем брюшная часть тела. Крылья — стеклообразны, жилкование передних коричневое.

Глаза голове *palpus* состоит из 3 суставов, 1 и 2 сустав равной длины, оба в конце сильно утолщены, 3 член настолько длинный, как два первых вместе взятых и удлинённой яйцевидной формы. Суставы щупалец (♂ ♀) в два-три раза длиннее, чем толще, четвертый сустав щупалец у самца два раза, у самки полтора раза толще, последний сустав

щупалец еще удлиненное, чем другие. Волосы щупалец короткие (♂ ♀). Крыло покрыто тонкими волосками (микротрихи). Более сильные волосы растут лишь на радиальных жилках (r, u. r₅); передняя радиальная жилка вливается в реберную значительно раньше ответвления медиальной жилки; конечная часть переднего ответвления локтевой жилки — прямая, поперечная жилка находится у второй трети r₁; реберная жилка окаймляет $\frac{3}{4}$ края крыла, между задней радиальной жилкой и передним ответвлением медиальной жилки; ножка медиальной жилки равной длины с m, ... В передней и средней ноге femur и tibia равной длины, в задней ноге tibia на $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ длинее; metatarsus в четырех передних ногах короче, чем в следующих затем 3 сустава, в задней ноге он равен с ними; 4 и 5 сустав tarsus'a равной длины. Шпорообразные шипы коричневые, и их длина едва равняется толщине конца tibia. Когти маленькие. Нуроругиум нормальной величины, спиная пластинка короче, чем клещевая часть основного сустава; также конечный сустав клещевой части составляет приблизительно только $\frac{2}{3}$ длины основного сустава; конечный сустав делается равномерно тоньше к концу, изгибается немного внутрь, снабжен на конце сильным шипом, однако, также на дистальной части внутренней стороны находится еще 6—7 шипов. Все нуроругиум покрыто более или менее длинными волосками особенно густо растущими в конце клещевого конечного сустава. Его длина: у самца 2.5—3 мм, у самки 3—3.5 мм.

Местонахождение: Кечкебарланг в горах Бюкк, Боршод (13 особей ♂ ♂, 21 особь ♀ ♀).

Beiträge zur Kenntnis der Nematoceren-Fauna der Kecske-Höhle

von G. Zilahi-Sebess

Unter dem aus der Kecske-Höhle (Komit. Borsod, Ungarn) stammenden Material von Nematoceren habe ich einige Exemplare gefunden, die zu einer neuen Art gehören. Die Beschreibung dieser Art gebe ich unten.

Psilosciara cavicola n. sp.

Kopf, Thorax, Fühler (auch d. Basalglied) und Tarsen sind dunkel; Palpen, Hüften und Schenkel sind weisslich- oder bräunlichgelb; Schienen braun; Behaarung sämtlicher Beinen braun; Schwinger schmutzigweiss, oder gelblich; Hinterleib ist heller, als der Thorax, braun, manchmal — hauptsächlich beim Weibchen — gelblichbraun. Hypopygium des Männchens etwas heller ist als das Hinterleib. Flügel glasshell, vordere Adern braun.

Augen kahl. Taster 3-gliedrig, das 1. und 2. Glied gleichlang, beide am Ende allmählich ziemlich stark verbreitet, 3. Glied den zwei vorderen gleichlang, länglich oval. Die Fühlerglieder (♂, ♀) sind zwei-dreimal so lang als breit, das 4. Glied beim Männchen zweimal, beim Weibchen anderthalbmal so lang als breit, das letzte Glied mehr verlängert als die übrigen. Behaarung des Fühlers kurz (♂, ♀). Flügel mit feinen Haaren (Mikrotrichien) bedeckt, stärkere Haaren befinden sich nur an den Radialadern (r₁ und r₂). Vordere Radialader mündet ziemlich weit vor der Gabelung der Medialader in die Costa; Endteil des Vorderastes der Cubitalader gerade, die Transversalader befindet sich gegen dem zweiten Drittel des r₁; die Costalader begrenzt nur $\frac{3}{4}$ Teil des Flügelrandes zwischen dem Hinterast der Radialader und dem Vorderast der Medialader; Stiel des Medialaders gleichlang dem m₁; Schenkel und Schiene der Vorder- und Mittelbeine sind gleichlang; an den Hinter-

beinen sind die Schienen mit $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{5}$ Teile länger; die Metatarsen der Vorder- und Mittelbeine sind etwas kürzer, als die 3 folgenden Glieder zusammen, die der Hinterbeine dem 3 folgenden Glieder gleichlang; 4. und 5. Tarsenglieder sind gleichlang. Die Sporne sind braun und kaum so lang, als breit das Schienenende ist. Krallen sind klein. Hypopygium von normalen Grösse; Dorsallamelle etwas kürzer, als das Basalglied der Zange; Endglied der Zange trägt auch nur etwa $\frac{2}{3}$ Länge des Basalgliedes. Gegen das Ende des Endgliedes ist ein starker Dorn zu finden, aber vor diesem befinden sich auch noch 6—7 Dorne an der Innenseite des Distalteiles des Gliedes. Das ganze Hypopygium ist mit kürzeren, längeren Haaren bedeckt, die sind am Endteile des Zangenendgliedes am dichtesten (Siehe Abb.). Länge: Männchen 2.5—3 mm, Weibchen 3—3.5 mm.

Fundort: Kecske-Höhle im Bükk-Gebirge (Komitat Borsod, Ungarn). 13 Exemplar Männchen, 21 Exemplar Weibchen, von Herrn Dr. I. Peregi gefunden.

Átnézett irodalom

Sch i e n e r: Fauna Austriaca: Diptera, 1864.

A Magyar Birodalom Állatvilága, 1918.

L i n d n e r: Die Fliegen der palaearktischen Region. 1923—1944.

Állattani Közlemények.

Matematikai és Természettudományi Értesítő.

Rovartani Lapok.

Folia Entomologica Hungarica.

Wiener Entomologische Zeitung.